

ZAVIČAJNA ZBIRKA BIBLIOTEKE GRADA SARAJEVA

Zavičajna zbirka Biblioteke grada Sarajeva je njena zakonska obaveza kao nasljednika zavičajne zbirke Biblioteke »Hasan Kikić«, koja je 1990. godine ušla u integraciju sa druge dvije javne biblioteke »Vlatko Foht« i »Branko Ćopić«. Ova zbirka je koncipirana kao zbirka građe koja se svojim sadržajem odnosi na područje grada Sarajeva i njegove okoline, a čiji teritorij je opisan u Enciklopediji Jugoslavije Jugoslavenskog leksikografskog zavoda.

Opis se, uglavnom, podudara i sa kasnijom administrativno-teritorijalnom podjelom grada Sarajeva na 10 općina te, s manjim izmjenama, obuhvata i sadašnje područje Kantona Sarajevo: Općine Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža, Hadžići, Ilijaš, Vogošća i Trnovo.

HISTORIJA ZAVIČAJNE ZBIRKE

Odlukom Narodnog odbora Trećeg rejona, 1947. godine osnovana je Narodna biblioteka »Hasan Kikić«, koja se nalazila na Bistriku i čiji je početni fond iznosio 350 knjiga. Kada je 1961. godine, u provođenju integracije rejonskih biblioteka Općine Centar, postala matična biblioteka, kao zakonsku obavezu dobila je zadatak da oformi zavičajnu zbirku, što je ozvaničeno i u svim statutima Biblioteke do danas.

Tako je Biblioteka »Hasan Kikić« naslijedila jedan dio fonda Prosvjetine Centralne i Napretkove biblioteke, čiji je rad prekinut za vrijeme rata. U tadašnjim prostorijama bivšeg odjeljenja »Stari grad« bilo je smješteno Zavičajno odjeljenje Centralne Prosvjetine biblioteke osnovane 1911. godine. Bibliotečki radnik Đorđe Pejanović ostavio je Pravila o prikupljanju i čuvanju bibliotečke građe Zavičajnog odjeljenja.

Značajna inicijativa i pomoć u formiranju zavičajne zbirke bila je i »Bibliografija štampanih radova o Sarajevu« od Alije Bejtića, koju je 1964. godine izdao Muzej grada Sarajeva. Prema njoj je nabavljen jedan dio fonda, iako je obuhvaćena građa koja se odnosi samo na period do 1954. godine.

Najvredniji dio Zavičajne zbirke predstavljaju stara izdanja knjiga i rariteti koje su nabavljali i čije su kolekcije pokušali da kompletiraju antikvar Salik Bučuk, u suradnji sa tadašnjim direktorom biblioteke, Cerić Fuadom. Oni su tragali za rijetkim izdanjima i starom građom, koja danas sačinjava najreprezentativniji dio spomeničke građe kojim biblioteka raspolaže.

Do 1978. godine Zavičajna zbirka nije imala poseban smještaj niti signaturu, ali kada je na snagu stupio Zakon o zavičajnoj građi, započeto je odvajanje ove građe u poseban prostor magacina i specijalna stručna obrada,

kao i stvaranju posebnih kataloga. Knjige Zavičajne zbirke dobijaju crvenu slovnu oznaku 'Z'.

Tadašnji kriteriji prilikom izdvajanja ovoga fonda su bili:

- Publikacije koje se sadržajem isključivo ili jednim dijelom odnose na Sarajevo;
- Publikacije autora koji su životom i radom vezani za Sarajevo kao i literatura o njima;
- Sarajevska izdanja do 1945. godine.

Zavičajna zbirka Biblioteke «Hasan Kikić» registrirana je u svim Vodičima kroz narodne biblioteke Jugoslavije, navedena je i u Maloj jugoslovenskoj enciklopediji bibliotekarstva od V. Jokanovića (Beograd, 1988). Posebna promocija ove zbirke bila je organizirana 1987. godine, kada je povodom 40-godišnjeg jubileja Biblioteke postavljena velika izložba ove građe u Olimpijskom muzeju, i organiziran seminar o zavičajnim zbirkama.

VRSTE BIBLIOTEČKE GRAĐE

Zavičajna zbirka Biblioteke grada Sarajeva je formirana od nabavljene (objavljene i neobjavljene), srede i obrađene bibliotečke građe:

- **Štampane publikacije:** knjige, časopisi, novine, publikacije umnožene jeftinijom tehnikom i sitna štampa;
- **Rukopisna građa;**
- **Multimedijalna građa,** tj. audiovizuelni materijal konvencionalnog ili nekonvencijalnog tipa.

Prilikom odabira sadržaja kod nabavke građe, rukovodimo se strukturi i potrebama naših korisnika, te smo sljedećim oblastima dali prioritet:

1. **Književnost** sa dosadašnjim praćenjem u nabavci od 100% obuhvatnosti izdanih publikacija (*beletristika, teorija književnosti, književna kritika*);
2. **Umjetnost u širem smislu** sa 70% (*likovne umjetnosti, urbanizam, arhitektura, fotografija, film, pozorište, muzika itd.*);
3. **Historija** sa 50% (*opća i kulturna historija, uključujući i geografiju, arheologiju i sl.*);
4. **Ostalo** (*naučna i stručna literatura iz ostalih oblasti, s naglaskom na društvene nauke kao što su vaspitanje i obrazovanje, demografija, sociologija, , pravo, etnologija i etnografija, politika, kulturna politika itd.*).

Svu nabavljenu bibliotečku građu svrstavamo u sljedeće zbirke:

1. **Zavičajna zbirka** - koja sadrži oko 4.000 bibliotečkih jedinica;

2. **Sarajevska zbirka** - ima oko 800 obrađenih publikacija u elektronskoj bazi podataka;
3. **Spomenička građa** - sa oko 1.400 starih i raritetnih publikacija;
4. **Sitna štampana građa** - sa preko 1.500 raznih primjeraka građe.

KRITERIJI PRILIKOM ODABIRA GRAĐE ZA SARAJEVSKU ZBIRKU

Zbog preklapanja sadržaja fonda zavičajne zbirke sa drugim institucijama kao što je Nacionalna biblioteka Bosne i Hercegovine, 2000. godine donijeta je odluka pod nazivom *Kriterijumi o odabiru bibliotečke građe za specijalne zbirke*. Cilj je bio da se ovim kriterijima jasno definira i ograniči vrsta i način nabavke građe za zavičajnu zbirku, te da se na osnovu njih formira niz specijalnih tematskih podzbirki, kojima bi zbirka dobila na većoj preglednosti i boljoj prezentaciji za javnost.

Sarajevska zbirka je posebna tematska kolekcija u okviru naše Zavičajne zbirke i smještena je u zaseban depo. Po svom značaju ona je najreprezentativnija zbirka, tako da u odabiru građe ima prioritet u odnosu na sve ostale zbirke. Kriteriji po kojem se odvaja građa za ovaj fond se, prvenstveno, odnose na sadržaj publikacija, te time vrijednost zbirke ima izuzetnu vrijednost.

Dok u Zavičajnoj zbirci skupljamo građu sa prostora cijelog Kantona Sarajeva, u ovoj zbirci je glavna tema samo grad Sarajevo, tj. samo ona bibliotečka građa koja se tematski, svojim sadržajem, u potpunosti ili jednim dijelom odnosi na Sarajevo, bez obzira na mjesto izdanja i jezik. Cilj je da se prikupi sva relevantna građa koja bi, sa raznih kulturnih, historijskih i naučnih aspekata, (prema već gore spomenutom prioritetu: književnost, umjetnost, historija ...), prikazivala grad Sarajevo

Na prvom mjestu, tu je bibliotečka građa koja se odnosi na javne i historijske ličnosti iz Sarajeva koje su od posebnog značaja za ovu regiju (koji su rođeni u Sarajevu i veći dio života proveli i radili u Sarajevu). S obzirom da u Zavičajnoj zbirci skupljamo sve o ljudima koji nisu rođeni u Sarajevu, a u njemu su živjeli i radili, u Sarajevskoj zbirci smo odvojili samo one ličnosti koje su rođene u Sarajevu i tu su živjeli i radili. Odabir ovih autora čini voditelj zavičajne zbirke, koji je obavezan da za sve odabrane sarajevske autore prikuplja svu građu (rukopise, objavljene i neobjavljene publikacije, fotografije, novinske članke i dr.).

Najvrjedniji dio sarajevske zbirke je bibliotečka građa koja je nastala, štampana i objavljena u Sarajevu do 1945. godine, uključujući i periodiku. Poslije rata 1992.–1995. godine, i nakon uništenih zbirki rariteta u Vijećnici, ovaj dio postaje izuzetno vrijedan i rijedak. Zbog toga, ne vršimo posebni

odabir unutar prijema ove građe, dovoljno je samo da je izdana u Sarajevu do 1945. godine. Ovaj dio građe ima status spomenika kulture i sadrži:

- ***Publikacije koje prate privredni razvoj Sarajeva:*** spomenice, almanahe, zapise u periodici, izvještaji zanatskih trgovinskih i industrijskih komora iz XIX vijeka kao Fabrike duhana, Sarajevske tkaonice ćilima, Sarajevske pivare ili podatke o izgradnji željezničke pruge, vodovoda, gradskog tramvaja i sl. Tu spadaju i suvremene publikacije o značajnim godišnjicama velikih preduzeća kao što su 'Šipad', 'Energoinvest', 'Famos', 'Pretis' itd.;
- ***Publikacije koje prate socijalnu i političku strukturu Sarajeva:*** značajni naučni radovi i dokumenta sakupljena iz ove oblasti (seminari, stručni i naučni kolokviji), izvještaje društava Mirovinske zaklade, potpornih zadruga i Gradske štedionice, Srpske bolesničke blagajne, proračune Općine glavnog grada iz vremena austrougarske uprave, period prvog i drugog svjetskog rata, kao i publikacije ove vrste iz sadašnjeg perioda;
- ***Publikacije koje prate kulturološka zbivanja:*** pored naučnih radova iz ove oblasti tu su i spomenice kulturno-umjetničkih društava kao što su 'Prosvjeta' (1912, 1927), 'Napredak' (1934), 'Gajret' (1928), 'La benevalencija' (1924), Jevrejsko pjevačko društvo 'Lira' (1931), 'Proleter' (1905-1955), Pozorište (1931), spomenica Gazi Husrev-begove četiristo godišnjice (1932) itd.;
- ***Publikacije koje se odnose na historiju školstva u Sarajevu:*** izvještaji Trgovačke škole, Učiteljske i Gimnazije počev od 1894. godine, Pravoslavne bogoslovije od 1888. godine, Šerijatske sudačke škole, Tehničke škole itd. Tu su i udžbenici a posebno izdvajamo Prvu čitanku za osnovne škole u Vilajetu Bosanskom izdate u sarajevu 1868. godine;
- ***Publikacije koje su izdane u Sarajevu*** među kojima su neka veoma stara, a za proučavanje izdavačke djelatnosti, pravljenje bibliografija i sl. važan je i cjelokupni fond poslijeratnih izdanja izdavačkih kuća 'Svjetlost', 'Veselin Masleša' i 'Oslobođenje';
- ***Rijetki primjerci:*** Sarajevski kompas iz 1921.; dvije francuske monografije iz 1934.; Plan grada iz 1908.; Budžeti grada iz 1887. do 1939.; Prva čitanka iz 1868.; Izvještaji o komunalnoj djelatnosti Električne gradske željeznice iz 1906.;
- ***Sarajevska izdanja periodike:*** tri godišta 'Sarajevskog cvjetnika' (1868. do 1871.–1872.); 'Bosansku vilu' (1892. – 1911.); 'Behar' (1902.–1904.); 'Bosansko hercegovački težak' (1902, 1907); 'Bošnjak' (1893.–1898.); 'Bratstvo' (1927.–1938.); 'Glasnik Zemaljskog muzeja' (komplet); 'Islamski svijet' (1932/1933.); 'Jugoslovensku poštu' (1932, 1934); kalendar 'Gajreta', 'Napretka', 'Prosvjeta', 'Nada' (1895.–1902.); 'Književnu reviju'; 'Mlada Bosna' (1929.); 'Srpska omladina'; 'Novi vakat'; 'Vakat' (1914.); 'Školski glasnik' (1912.–1914). U zbirku ulaze i suvremena izdanja sarajevske periodike kao što su 'Oslobođenje'; 'Večernje novine' i dr.

Unutar zbirke odvojili smo jednu podzbirku u koju ulazi sva bibliotečka građa koja se odnosi na Sarajevo u opsadi 1992.–1995. godine (zaključno sa Daytonom), te sva građa koja je štampana i objavljena u Sarajevu u tom periodu, neovisno od sadržaja djela ili pripadnosti autora. Nažalost, ova podzbirka je prilično siromašna, ali i ono što imamo, kao plakate, fotografije, biltene i sl., već sada ima veliku historijsku vrijednost. Iz tog razloga, jedan od prioriteta nam je prikupljanje i sve građe koja je objavljena nakon rata a odnosi se na Sarajevo u opsadi.

U prikupljanje građe o Sarajevu bitan segment sačinjava i građa koja je pohranjena na novim medijima, kao što su CD ROM ili WEB stranice na Internetu, koje su posvećene Sarajevu. Voditelj zavičajne zbirke je dužan da odabere najvažnije WEB stranice, te informativno napravi registar adresa na Internetu sa opisom sadržaja web stranica jer su one uglavnom kratkog trajanja. Na ovaj način bismo imali podatke o Sarajevu i njegovoj zastupljenosti u elektronskim medijima, te arhiv zastarjelih stranica i njihovih kreatora, koji bi vremenom stekao određenu historijsku vrijednost

Unutar zbirke ulaze i numerirane ili nenumerirane biblioteke/zbirke sarajevskih izdavača i biblioteke/zbirke drugih izdavača koje se tematski ili odabirom sarajevskih autora i javnih ličnosti od posebnog značaja odnose na grad Sarajevo. Zatim svi časopisi i novine lokalnog karaktera, te novinski članci iz novina, koje izlaze bilo gdje u svijetu i na bilo kojem jeziku, koje se po sadržaju se odnose na grad Sarajevo. Ovo se odnosi i na elektronske časopise (online) koji su u toku rata izvještavali na Internetu o opsadi Sarajeva.

SITNA ŠTAMPANA GRAĐA

U ovu zbirku spada razna vrsta građe: umjetničke reprodukcije, razglednice, fotografije, dijafilmovi, plakati, katalozi, adresari, kalendari, telefonski imenici, redovi vožnje, prospekti, razna uputstva i smjernice u radu preduzeća i odbora, reklame, RTV programi i sva druga građa koja se odnosi na Sarajevo i institucije i preduzeća u njemu, ili manifestacije i događaje.

Inventariše se grupno u posebnoj tabeli u Access-u, tako što se dodjeljuju zbirne signature uz odgovarajući UDK broj. Izbor materijala vrši se na osnovu sadržaja, oformljene su i baze podataka sa adresarom kulturnih i izdavačkih institucija te imenikom javnih i kulturnih ličnosti Kantona Sarajevo. Preko Interneta se prati rad institucija u gradu koje imaju svoje web stranice i prikupljaju podaci o njima, koji se onda pohranjuju u bazu podataka.

Radi preglednosti i pristupa sadržaju sitno štampanoj građi, ona se unosi u posebnu bazu podataka koja omogućava automatsku izradu bibliografija – od abecednih do predmetnih. Na taj način je riješen problem prezentacije ove građe javnosti, a na brz i efikasan način dolazi se do njenog sadržaja i pojedinih primjeraka.

Do sada, Biblioteka je oformila kolekcije razglednica o Sarajevu; fotografija; programa sa izložbi održanih u sarajevskim galerijama i muzejima; kolekciju programa i afiša pozorišnih predstava; kolekciju pozivnica za kulturna i umjetnička događanja u gradu; kolekciju plakata ; biltena; reklama, propagandnog materijala i letaka te kolekciju društvenih spisa raznih sarajevskih preduzeća (izvještaji o radu, planovi i programi rada, statuti i sl.).

Od posebnog značaja su odvojene dvije tematske zbirke:

- sitna štampana građa izdana u vrijeme opsade Sarajeva 1992.–1995. godine
- kolekcija sitne građe koja se odnosi na Biblioteku grada Sarajeva.